

Regel om kjønnsbalanse kan overstyre hvem som kan velges til ny ordfører

Kommunal Rapport 16.09.2025, Jan Fridthjof Bernt, professor emeritus ved Universitetet i Bergen.

Ordføreren vår har blitt valgt inn på Stortinget. Hvordan skal vi få valgt ny ordfører på lovlig måte?

Spørsmål: Jeg ser at flere av landets ordførere har blitt innvalgt på fast plass i Stortinget. Er dette verv som kan kombineres, og hva gjør vi når ordføreren ikke kan eller vil fortsette i begge?

Svar: Vi har ingen lovbestemmelser om akkurat dette. I utgangspunktet har den som har tatt imot valg til disse vervene, plikt til å fungere i dem begge i valgperioden. Se her [Grunnloven § 63](#), [valgloven § 3-4](#), og [kommuneloven § 5-6](#) andre avsnitt, [§ 8-2](#) første og andre avsnitt, [§ 7-2](#) tredje avsnitt og [§ 8-1](#). Den som har tatt imot valg til flere folkevalgte verv, har som alminnelig regel plikt til å fungere i alle disse. Og ved umulighet på enkelte tidspunkter må det øverste og mest ansvarsfulle offentlige vervet prioriteres.

I vår sammenheng må dette være vervet som stortingsrepresentant. Møte i Stortingets organer vil dermed måtte anses som lovlig forfall når det gjelder utførelsen av plikten som ordfører. Det betyr at den som er valgt både som ordfører og som fast møtende stortingsrepresentant, i stort omfang må overlate ivaretagelsen av disse oppgavene til varaordfører. Varaordfører har da et selvstendig ansvar for det hen må overta. Varaordfører kan ikke instrueres av ordfører.

Dette er ikke noen heldig situasjon, og her har vi i [kommuneloven § 11-11](#) en bestemmelse som gir ordfører mulighet til å søke kommunestyret om fritak fra vervet. Det vil det normalt være uproblematisk å få.

En slik søknad om fritak vil gjerne gjelde også funksjonen som medlem av kommunestyret. Etter [kommuneloven § 7-10](#) andre avsnitt skal da første varamedlem på den listen den som fratrer er valgt på, rykke inn som fullt medlem der.

Kommunestyret skal så velge en ny ordfører. Men ordfører skal velges blant medlemmene av formannskapet, og da må det først foretas et suppleringsvalg til dette etter reglene i § 7-10 tredje avsnitt. Dette er langt på vei en rent formell operasjon; kommunestyret skal velge det nye medlem «fra den samme gruppen som det uttredende medlemmet tilhørte», og da forutsetningsvis det medlemmet denne gruppen utpeker.

Men akkurat her er det en mulig komplikasjon i siste setning i dette avsnittet. Her står det at «Hvis dette vil føre til at ett kjønn vil bli representert med mindre enn 40 prosent av medlemmene i organet, skal det, hvis det er mulig, velges et nytt medlem fra det underrepresenterte kjønn». Dette kravet må forstås slik at det, på samme måte som bestemmelsen om krav til kjønnsmessig balanse i den enkelte liste ved forholdsvalg, retter seg mot den kjønnsmessige sammensetning av den aktuelle gruppen, ikke mot organet som helhet.

Men i og med at formannskapets medlemmer skal velges blant medlemmene av kommunestyret, betyr det likevel at det noen ganger ikke «er mulig» å oppfylle dette kravet,

fordi man ikke har flere «ledige» kandidater fra det underrepresenterte kjønn å ta av. Selv om det ikke sies noe om det i loven, ligger det også så å si i systemet at den som har latt seg velge til kommunestyret, ikke kan nekte å ta imot valg til formannskapet.

Det betyr at det vil kunne være situasjoner der denne lovregelen vil kunne «overkjøre» ønsket til den kommunestyregruppen som den fratredende ordføreren hørte til, om hvem som nå skal «rykke opp» til formannskapet, og dermed bli en mulig kandidat til ordførervervet.

Hvis denne regelen ikke følges, vil formannskapet ikke være lovlig sammensatt. Noe som vil kunne bringes inn for Statsforvalter, og som også kan føre til at vedtak som er truffet der, blir ugyldige.

Når dette er på plass, kan kommunestyret velge ny ordfører. Dette skal da skje etter reglene i [kommuneloven § 7–8](#) om flertallsvalg. Det betyr at det ikke er nødvendig med tilslutning fra et flertall i kommunestyret ved avstemningen. «Hvis ingen får mer enn halvparten av stemmene, holdes en ny avstemning. Den som får flest stemmer ved den nye avstemningen, blir valgt.»

Hvis det er flere enn to kandidater, og ingen av dem trekker seg etter første avstemning, vil ordfører da bli den av de som i denne runden får flere stemmer enn noen av de andre, selv om det er langt under halvdelen av de avgitte stemmene. Ved valg er det etter [kommuneloven § 8–1](#) siste setning adgang til å stemme blankt, men disse teller da selvsagt ikke med ved avgjørelsen om hvem som fikk flest stemmer.